

Xenophon: *Anabasis* III

Oversat af David Bloch og Adam Schwartz

III.1 1 [I det foregående er der altså gjort rede for, hvad grækerne foretog sig på Kyros' felttog indtil slaget og hvad der skete efter Kyros' død, da grækerne havde indgået våbenhvile og var på vej hjem eskorteret af Tissaphernes.]

2 Da strategerne var blevet taget til fange, og de lochager og menige, de fulgtes med, var blevet dræbt, var grækerne i en håbløs situation. De var ængstelige ved tanken om, at de stod i hjertet af perserriget, og at der på alle sider var fjendtligsindede byer og folkeslag; ingen ville længere stille et marked til deres rådighed, og de var tusindvis af kilometer fra Grækenland uden nogen vejviser, og tværs over vejen hjemad løb floder, de ikke kunne krydse. Selv de barbarer, der var fulgt med Kyros, havde forrådt dem, og de var ladet tilbage uden en eneste rytter. Det var derfor klart for dem alle, at de ikke ville kunne slå en eneste mand ihjel, selv hvis de sejrede, mens ingen ville slippe fra det med livet i behold, hvis de led nederlag.

3 Det var disse tanker, der gjorde dem modløse: der var kun få, der overhovedet rørte deres aftensmad, kun få, der tændte bål, og mange afleverede slet ikke deres våben ved våbenpladsen den nat. Soldaterne lagde sig simpelthen, hvor hver især nu befandt sig, uden at kunne sove, lammet som de var af sorg og længsel efter deres fædreland, forældre, kone og børn, som de troede, de aldrig skulle se igen. Alles tanker kredsede om dette emne, da de gik til ro.

4 Nu var der i hæren en vis Xenophon fra Athen, som var fulgt med hæren, selvom han hverken var strateg, lochag eller menig, men fordi hans gamle gæsteven Proxenos havde skrevet og bedt ham komme. Hvis Xenophon ville tage med, lovede Proxenos at få ham optaget i Kyros' vennekreds, - og ham mente han personlig at have større nytte af end sit eget fædreland. 5 Da Xenophon havde læst brevet, spurgte han imidlertid Sokrates fra Athen, hvad han mente om rejsen. Sokrates var bange for, at et venskab med Kyros kunne føre til en anklage for landsforræderi, fordi det var den almindelige mening, at Kyros helhjertet havde støttet Sparta i krigen mod Athen. Han rådede derfor Xenophon til at tage til Delphi og spørge guden til råds om rejsen.

6 Xenophon rejste dertil og spurgte Apollon, hvilken gud han skulle bede og ofre til for at den rejse, han overvejede, kunne ende så godt som muligt, og for at han kunne komme sikkert hjem med et godt udbytte. Apollon udpegede så de guder, han skulle ofre til. Da han var kommet hjem igen, fortalte han Sokrates om orakelsvaret. 7 Sokrates hørte ham til ende og bebrejdede ham så, at han ikke først havde spurgt, hvad der var rigtigst: at tage afsted eller at blive hjemme, i stedet for bare selv at beslutte sig for at rejse, og så spørge, hvordan det var bedst at gøre.

“Men nu har du jo spurgt på denne måde,” sagde Sokrates, “og så må du også gøre nøjagtig, som guden har sagt.” 8 Xenophon ofrede så til de guder, som Apollon havde udpeget, og sejlede fra Athen.

I Sardes indhentede han Kyros og Proxenos, som netop var ved at være færdige med forberedelserne til marchen, og her blev han præsenteret for Kyros. 9 Proxenos så meget gerne, at han blev hos dem, og Kyros, der også syntes godt om idéen, lovede at hjemsende ham, så snart ekspeditionen var overstået. Efter

sigende gik felttoget imod pisiderne, 10 og Xenophon tog derfor med under falske forudsætninger. Det var nu ikke Proxenos, der havde ført ham bag lyset, for ingen af grækerne anede, at det drejede sig om et oprør mod storkongen - med undtagelse af Klearchos. Da de var kommet til Kilikien, stod det imidlertid klart for enhver, at det var et felttog mod storkongen; og selv om de var utrygge ved det, fulgte de fleste alligevel modstræbende med, fordi de ikke ville tabe ansigt overfor Kyros og hinanden. Blandt dem var også Xenophon.

11 I denne håbløse situation var han lige så fortvivlet som de andre og kunne ikke sove. Da han alligevel døsede lidt hen, havde han en drøm. Han drømte, at det blev tordenvejr, og lynet slog ned i hans fars hus og oplyste det hele. 12 Han vågnede med et sæt. På den ene side vurderede han, at drømmen varslede godt, fordi han syntes, at han havde kunnet se et vældigt lysskær sendt fra Zeus, midt i en krævende og farlig situation. På den anden side var han også bekymret for ikke at kunne slippe ud af storkongens land og blive fuldkommen indespærret på grund af de mange forhindringer. Han mente nemlig, at drømmen stammede fra Zeus Basileus, og det forekom ham, at huset var helt ompændt af flammer. 13 Hvilken betydning sådan en drøm kan have, fremgår af de begivenheder, der fulgte.¹ Der skete nemlig følgende. Så snart han var vågen, var det første, han tænkte:

“Hvad ligger jeg dog hér for? Natten skrider jo frem, og fjenden kommer sandsynligvis ved daggry. Hvad forhindrer storkongen i at udsætte os for alle mulige ydmygelser og pinsler og til sidst lade os dø under tortur, hvis vi kommer i kløerne på ham? 14 Og vores forsvar er der ingen, der bekymrer sig om; nej, vi ligger bare her, som om vi kunne tillade os at slappe af. Forventer jeg, at der skal komme en strateg fra en anden by og tage sig af det? Eller venter jeg på selv at blive gammel nok? Jeg bliver i hvert fald ikke ældre, hvis jeg overgiver mig idag!”

15 Derefter stod han op og sammenkaldte til at begynde med Proxenos' lochager. Da de var trådt sammen, sagde Xenophon:

“Mine herrer! Jeg kan ikke sove, og jeg går ud fra, at I har det på samme måde. Jeg kan nu heller ikke bare blive liggende, situationen taget i betragtning. 16 Det er jo klart, at fjenden ikke afslørede, at de ville angribe os, før de følte sig sikre på, at de havde forberedt alt til mindste detalje. Og det er lige så klart, at ikke en eneste af os skænker det en tanke, hvilke modforholdsregler vi bør tage. 17 Men hvis vi overgiver os og kommer i kløerne på storkongen, hvad tror I så der vil ske med os? Vi taler om en mand, som huggede hånden og hovedet af sin egen kødelige bror - som endda allerede var død - og satte dem på en stage! Vi har ingen til at hjælpe os her; tværtimod har vi netop ført krig imod landets konge for at styrte ham fra tronen og gøre ham til slave, ja slå ham ihjel om muligt, - så hvad tror I egentlig, der vil ske med os? 18 Mon ikke han vil gøre sig meget umage med at tortere os så grufuldt, at ingen nogensinde vil turde føre krig mod ham igen? Nej, vi er simpelthen nødt til at gøre alt for ikke at komme i kløerne på ham.

19 Under våbenhvilen tænkte jeg i hvert fald hele tiden på, hvor ynkeligt stillet vi var, mens storkongens hær havde alle fordelene. Jeg kunne jo se, hvor meget god jord de havde, og desuden masser af forsyninger, slaver, kvæg, guld og tøj. 20 Jeg tænkte også på vores soldater, - at vi ikke havde adgang til alle disse

---

¹ Der er sandsynligvis fra Xenophons side en bevidst reference til den drøm, som Zeus sender Agamemnon i en lignende situation (*Il.* 2.1-47).

gode ting, medmindre vi da købte os til dem (og jeg vidste også, at de færreste overhovedet havde penge at købe for); vi var jo under ed forpligtet til udelukkende at handle os til forsyninger. Når jeg sådan gjorde det op, var jeg såmænd nogle gange mere bange for våbenhvilen, end jeg nu er for krigen.

21 Men eftersom det er *dem*, der har gjort en ende på våbenhvilen, mener jeg også, at det må være enden på deres frække arrogance og vores bange anelser. For nu ligger de gode ting, jeg nævnte før, frit fremme som præmie til vinderne, og det er guderne, der er dommere i kampen - og de vil rimeligvis holde med os. 22 De andre har nemlig brudt deres ed til dem, hvorimod vi holdt os tilbage af respekt for *vores* ed, selvom alle disse gode ting lå lige for næsen af os. Derfor mener jeg, at vi kan gå til kamp med langt større ro i sindet, end de kan. 23 Desuden er vores fysik bedre egnet til at tåle såvel kulde og varme som anstrengelser, og vi har også en højere moral, da guderne jo er med os. Persere er faktisk lettere både at såre og slå ihjel, end vi er, hvis guderne ligesom tidligere lader os sejre.

24 Men måske er der andre, der går med de samme tanker: så lad os da for guds skyld ikke bare sidde og vente på, at de kommer os i forkøbet. Lad os være de første til at opildne resten til tapperhed, kamp og sejr. Vis, at I er de dygtigste lochager og endnu bedre strateger end strategerne selv! 25 Og hvis I vil tage dette initiativ, så følger jeg jer gerne, men hvis I vil have mig til at føre an, så skal jeg nok lade være med at bruge min alder som undskyldning. Jeg føler mig nemlig gammel nok til at passe på mig selv.”

26 Det var, hvad Xenophon sagde. Lochagerne lyttede til ham og opfordrede ham enstemmigt til at tage kommandoen - undtagen en vis Apollonides, der talte med boiotisk accent. Denne Apollonides sagde, at det var tåbeligt at tro, at de kunne redde sig uden storkongens samtykke, og i samme åndedrag gav han sig til at opremse de forskellige vanskeligheder. 27 Her afbrød Xenophon ham og sagde:

“Ja, det er genialt, Apollonides! Du er typen, der hverken fatter, hvad du ser, eller husker, hvad du hører. Du var der da ellers selv, dengang Kyros var blevet dræbt, og storkongen derfor i sit overmod beordrede os til at udlevere vore våben. 28 Da vi så nægtede og tværtimod gjorde klar til kamp og slog lejr lige ved siden af ham - fik han så ikke travlt med at sende forhandlere, bede om våbenhvile og skaffe os proviant, indtil han fik sin våbenhvile? 29 Så gik vore strateger og lochager over for at tale med dem - præcis som du nu anbefaler - og de var ubevæbnede, fordi de regnede med, at våbenhvilen gjaldt. Mon ikke de arme stakler netop nu bliver slået, pint og mishandlet, ude af stand til at dø, selvom det formodentlig er det, de allerhelst ville? Alt dette ved du, og alligevel siger du, at det er tåbeligt at opfordre til forsvar, og at vi nok en gang bør forsøge at få en aftale i stand.

30 Mine herrer! Jeg synes ikke, vi skal lade denne person være i selskab med os, men fratage ham hans rang, læsse bagage på ham og bruge ham som trækdyr. For det er en skændsel for hans fædreland, ja for hele Grækenland, når en græker opfører sig sådan.”

31 Her brød Agasias fra Stymphalos ind og sagde: ”Jamen, han har da slet ikke noget med hverken Boiotien eller Grækenland at gøre overhovedet. Jeg har selv set, at han har huller i ørerne som en anden lyder.”

32 Og sådan forholdt det sig faktisk. Derfor smed de ham ud.

Derpå gik de rundt i lejren og tilkaldte strategerne i de delinger, der stadig havde én. På steder, hvor strategen var død, tilkaldte de hans næstkommanderende; og de tilkaldte også alle de overlevende lochager. 33 Da

alle var trådt sammen, satte de sig hen foran våbenpladsen. I alt var der omkring 100 officerer, og det var nu næsten midnat.

34 Hieronymos fra Elis, der var den ældste af Proxenos' lochager, talte først:

“Mine herrer! Under indtryk af situationen har vi besluttet at træde sammen og tilkalde jer, så vi kan diskutere, hvad der bør gøres. Og Xenophon, hvis du vil gentage det, du lige sagde til os.”

35 Så sagde Xenophon:

“Ja, der er i hvert fald et par forhold, vi alle er klar over: storkongen og Tissaphernes har fanget så mange af os, de kunne, og det er klart for enhver, at de nu er ude på at slå os andre ihjel. Derfor må vi efter min mening gøre alt for aldrig at komme i klørne på barbarerne: det bør være *dem*, der kommer i klørne på *os*.

36 I ved vel selv, at alle I, der nu er samlet her, har alle tiders chance. Alle disse soldater lægger nemlig mærke til jer, og hvis de ser, at I er modløse, vil de ikke være noget værd. Hvis I derimod gør et stort nummer ud af at væbne jer til kamp og sætte mod i de andre, så ved I godt, at de vil følge jer og forsøge at efterligne jer. 37 Og det er vel egentlig også rimeligt, at I på nogle punkter er hævet over dem, da det jo er jer, der er strateger, jer, der er taxiarcher og lochager. I fredstid stod I over dem, både hvad angår løn og anseelse, så navnlig nu, hvor vi er i krig, må I insistere på at rangere over de menige. Derfor må I også råde dem og tage en ekstra tørn, når det gælder.

38 Først og fremmest tror jeg, at I vil gøre hæren en stor tjeneste ved at sørge for, at der hurtigst muligt bliver indsat nye strateger og lochager i stedet for de dræbte. Det gælder overalt, at ingenting fungerer uden ledelse, og specielt da ikke i en krigssituation. Vi ser jo, at det er disciplin, der redder soldater, mens mangel på samme har været manges ulykke. 39 Og når I har valgt de officerer, der er brug for, så se at få samlet soldaterne og sæt mod i dem; så handler I, som situationen kræver det.

40 Nu har I velsagtens også lagt mærke til, hvor modløse de, der afleverede deres våben, var, og ligeledes de, der gik til vagttjeneste; og dét i en grad, så jeg virkelig ikke ved, hvad man nogensinde skulle kunne bruge sådanne soldater til. 41 Hvis man kan få vendt deres tanker mod det, de kan udrette, i stedet for bare hvad der vil ske med dem, så vil deres moral blive væsentligt højere. 42 For I ved jo udmærket godt, at i krig er det hverken antal eller rå kraft, der skaffer sejren; nej, de soldater, der i tillid til guderne går psykisk styrket til kamp, holder fjenden sjældent stand imod.

43 Der er i øvrigt også noget andet, jeg har tænkt på, mine herrer: de, som i en kampsituation hænger ved livet for enhver pris, er oftest også dem, der får en ynkelig, vanærende død. Men de, som har erkendt, at vi alle skal dø, og bestræber sig på at dø med ære, de får på en eller anden måde alligevel et lykkeligt liv og dør i en høj alder. 44 Det må vi nu tage til os, for det kræver situationen: dels må vi selv være tapre, dels få de andre til at følge vores eksempel.”

45 Her sluttede han sin tale, og efter ham tog Cheirisophos ordet:

“Ja, Xenophon, før vidste jeg ikke andet om dig, end at du var fra Athen; men nu må jeg også respektere dig for dine idéer og din handlekraft, og jeg ville ønske, at vi havde flere af din slags. 46 Så ville hele hæren have den rette indstilling. Men nu, mine herrer, må vi ikke vente længere. De, som mangler officerer, skal gå tilbage og vælge nye, og når I har gjort det, så kom ind til centrum af lejren med de nyvalgte. Der kan vi så sammenkalde resten af hæren, - så vi må også få fat i herolden Tolmides.”

47 Med disse ord rejste han sig for ikke at forsinke foretagendet. Derpå blev de følgende valgt til strateger: Klearchos blev erstattet af Timasion fra Dardanos, Sokrates af Xanthikles fra Achaia, Agias af Kleanor fra Arkadien, Menon af Philesios fra Achaia og Proxenos af Xenophon fra Athen.

III.2 1 Da valget af nye officerer var afsluttet, var det næsten daggry, og de samledes i centrum af lejren. Her besluttede de at udstationere vagtposter og dernæst sammenkalde de menige soldater, og da det var gjort, rejste Cheirisophos fra Sparta sig som den første og sagde:

2 “Soldater! Situationen er vanskelig. Vi har mistet dygtige folk, både strateger, lochager og menige, og dertil kommer, at Ariaaios og hans mænd, der tidligere var vore allierede, nu har forrådt os. 3 Alligevel er det nu, vi må vise os tapre og ikke give efter. Hvis vi kan besejre fjenden i ærefuld kamp, er der mulighed for at komme sikkert herfra. Hvis det ikke kan lade sig gøre, må vi i det mindste dø en ærefuld død og for alt i verden undgå at falde levende i hænderne på fjenden; dér tror jeg nemlig, vi vil opleve pinsler af en art, jeg gerne så guderne påføre *dem*.”

4 Da Cheirisophos var færdig, rejste Kleanor fra Orchomenos sig og sagde:

“Soldater! Kan I ikke se storkongens mangel på respekt for både guder og eder? Kan I ikke se Tissaphernes’ troløshed? Han sagde, at han som nabo til Grækenland havde en særlig interesse i sagen og ville gøre sig store anstrengelser for, at vi kunne komme sikkert herfra. Det svor han personligt på overfor os og gav os personligt hånden på det - og bagefter lokkede han strategerne i baghold uden nogen som helst respekt for Zeus Xenios. Han narrede Klearchos ved at invitere ham til middag i al venskabelighed - og hér blev vores folk myrdet.

5 Og Ariaaios, som vi havde tænkt os at gøre til konge og udvekslede troskabseder med - *han* frygtede ikke guderne og havde ingen respekt for Kyros’ minde. Selvom han var højt æret, mens Kyros stadig levede, er han nu gået over til hans værste fjender og prøver på at skade os, Kyros’ venner. 6 Lad os håbe, at guderne straffer dem! Selv må vi sørge for, at vi aldrig mere lader os bedrage af dem. Vi må kæmpe det bedste, vi har lært, og så må det gå os, som guderne ønsker.”

7 Derpå rejste Xenophon sig iført sit flotteste udstyr for på denne måde at være parat til enhver situation: for hvis guderne lod dem sejre, ville kun den flotteste udrustning svare til sejren, og hvis han skulle dø, mente han, det var mest passende, at han faldt iklædt det flotteste, han havde. Derpå begyndte han at tale:

8 “Kleanor har talt om barbarernes falskhed og troløshed, og jeg er sikker på, I ved, han har ret. Derfor har vi god grund til at være modløse, hvis vi igen overvejer at etablere venskabelige forbindelser til dem - vi kan bare se, hvad der er sket med strategerne, der stolede på dem og derfor nærmest udleverede sig selv. Til gengæld er der al mulig grund til at håbe på at slippe bort herfra ved gudernes hjælp, hvis ellers vi beslutter os for at gribe til våben og straffe fjenden for deres gerninger og for fremtiden kun lade våbnene tale.”

9 Netop da han sagde dette, var der en, der nøs. Da soldaterne hørte det, faldt de allesammen efter samme indskydelse på knæ for guden, og Xenophon fortsatte:

“Soldater! Der viste sig et varsel fra Zeus Soter, netop som vi talte om frelse, og derfor synes jeg, vi bør sværge at bringe takkeofre til denne gud, så snart vi er

ude af fjendeland - og i øvrigt også til de andre guder så godt vi nu kan. Alle, der er enige, ræk hånden op.”

Her rakte alle hånden op, hvorpå de svor denne ed og sang en paian. Da alt dette var vel overstået, begyndte Xenophon igen at tale:

10 “Jeg var ved at sige, at der er al mulig grund til at håbe på at slippe bort herfra. Først og fremmest holder vi de eder, vi aflægger til guderne, mens fjenden har demonstreret deres falskhed ved at bryde våbenhvilen på trods af deres ed. Sådanne mennesker får guderne som fjender, men vi vil i guderne få en allieret, der jo på ingen tid kan bringe de store til fald og frelse de svage, hvis det passer dem, lige meget hvor forfærdelig situationen er.

11 For det andet ... ja, jeg kan ikke lade være med at minde jer om de farer, som vore forfædre gennemgik, så I kan se, at tapperhed ligger jer i blodet, og at det er de tapre, der med gudernes hjælp slipper frelst fra selv den mest forfærdelige situation. Dengang perserne kom med en enorm hær og regnede med, at de skulle udslette Athen, havde athenerne nemlig mod til at tage kampen op og besejre dem. 12 De svor før slaget, at de for hver dræbt fjende ville ofre en ged til Artemis, men da de ikke kunne finde geder nok bagefter, besluttede de i stedet at ofre 500 hvert år, en ed, de endnu overholder. 13 Senere samlede Xerxes en hær af flere mænd, end man overhovedet kunne tælle, og gik i krig mod Grækenland; men også da sejrede vore forfædre både til lands og til vands over vores fjenders forfædre. Som bevis kan man betragte de forskellige sejrstejn, men det vigtigste vidnesbyrd herom er nu den frihed, der findes i alle de byer, hvor I er født og opvokset: I anerkender intet menneske som jeres herre, men falder kun på knæ for guderne. 14 Sådanne mænd er det, I nedstammer fra.

Men tro nu ikke, jeg fortæller jer dette, for at I skal føle jer ringere end dem. Det er ikke mange dage siden, I stod overfor disse perseres efterkommere og med gudernes hjælp besejrede en styrke, der var mange gange større end jeres egen. 15 Når I kan vise jer så tapre for at vinde kongemagten til Kyros, må I da for helvede være endnu mere tapre og kampivrige, når det drejer sig om jeres egen frelse. 16 Ja, faktisk er det kun rimeligt, at I er endnu modigere nu: dengang vidste I jo intet om fjenden, men selvom I kunne se, at de var fantastisk mange, gik I dristigt imod dem, ganske i jeres fædres ånd. Og nu, hvor I ved, at de ikke vil kunne modstå jer, hvor mange de end er, hvorfor skulle I så frygte dem?

17 Der er heller ikke nogen grund til at mene, at vi er dårligere stillet, fordi vores tidligere allierede nu er gået over til fjenden. De er nemlig endnu mere fejfe, end de persere, vi besejrede i slaget; de stak i hvert fald af og svigtede os til fordel for fjenden. Og det gavner os helt sikkert mest, at soldater, der hele tiden tænker på flugt, befinder sig i fjendens hær og ikke i vores.

18 Men skulle nu nogle af jer være modløse, fordi vi ingen ryttere har, mens fjenden har masser, så tænk på, at 10.000 ryttere ikke er spor andet end 10.000 mænd; for hvem har nogensinde mistet livet i et slag ved at blive bidt eller sparket af en hest? Nej, det er mellem mænd, den egentlige kamp afgøres. 19 I øvrigt er vi jo på langt sikrere grund end rytterne: de hænger oppe på ryggen af hesten og er ikke kun bange for os, men også for at falde af. Vi derimod står solidt plantet på jorden og kan bruge vore våben med langt større kraft, hvis en fjende skulle nærme sig, og vores præcision vil være meget bedre, lige meget hvem vi hugger efter. Kun på ét punkt har rytterne en fordel: de kan lettere flygte, end vi kan.

20 Hvis det ikke er selve kampen, I er nervøse for, men fordi vi ikke længere har Tissaphernes til at vise vej, og storkongen ikke længere skaffer os

forsyninger, så overvej engang, hvad der er bedst: at have Tissaphernes som vejviser - en mand, der jo helt åbenlyst er ude efter os - eller de fanger, vi sætter til det? *De* vil jo vide, at hvis de prøver på at snyde os, så snyder de i virkeligheden sig selv, for det går ud over *deres* liv og helbred. 21*** Og med hensyn til forsyninger, er det så bedst at købe varer til overpris og i for små mål på persernes marked, ja måske ikke engang *have* pengene, - eller bare tage selv, forudsat at vi vinder, og hver især bruge vores egen måleske?

22 Hvis I så er enige i, at det er bedre sådan, men mener, at floderne er et uløseligt problem, og at vi gik i en fælde, da vi krydsede dem, så prøv at overveje, hvor enestående tåbeligt barbarerne egentlig har båret sig ad på dette punkt. For selvom en flod ikke er til at krydse langt fra sit udspring, så bliver det nemmere, jo tættere man kommer på kilden; man behøver faktisk ikke engang at få våde knæ.

23 Men selv hvis floderne ikke er til at have med at gøre, og vi ikke får fat på en vejviser, er der ingen grund til at fortvivle. Vi har jo hørt, at myserne har mange store, rige og velbefæstede byer midt i storkongens land. Og ingen af os vil vel påstå, at myserne er taprere mænd end vi er? Det er ligesådan med pisiderne, og vi har også selv set, at lykaonerne har befæstede steder på sletten, hvor de høster udbyttet af jord, der egentlig tilhører storkongen. 24 Jeg for min del ville mene, at vi endelig ikke må give udseende af at være på vej hjem endnu. Vi skal lade som om vi vil slå os ned og bo her et sted. For jeg er sikker på, at storkongen ville give også myserne alle de vejvisere og gidsler, det skulle være, for til gengæld at slippe af med dem på en fredelig måde, ja han ville såmænd bygge veje til dem, om de så skulle have lyst til at *køre* herfra med firspand! Og jeg er sikker på, at han ti gange hellere ville gøre det samme for os, hvis han så, at vi forberedte os til at blive boende. 25 Jeg kan blive helt bange for at vi, ligesom de, der havde spist lotus,² fuldstændig glemmer vejen hjem, når vi først én gang har vænnet os til at leve i lediggang og luksus sammen med medernes og persernes høje, smukke piger og kvinder! 26 Jeg vil derfor mene, at det er både ret og rimeligt, at vi først vender tilbage til vores familier i Grækenland, så vi kan vise dem, at det er deres egen skyld, at de lever i fattigdom. De kan jo bare se, hvordan folk, der knap har til dagen og vejen derhjemme, kommer herover og tjener formuer. Men, soldater, det er jo indlysende, at alle disse gode ting tilhører sejrherren.

27 Desuden har jeg nogle forslag til, hvordan vi kan marchere sikrest, og bide kraftigst fra os, hvis det bliver nødvendigt. Allerførst synes jeg faktisk, vi skal brænde de vogne, vi har tilbage, for at det ikke skal være trækdyrene, der har kommandoen. Vi skal kunne bevæge os frit derhen, hvor det er hensigtsmæssigt, og derfor bør vi også brænde teltene ved samme lejlighed. For det første er de besværlige at slæbe på, og de har ingen praktisk værdi, hverken til kamp eller fouragering. 28 Lad os også skille os af med den overflødige udrustning; altså alt det, som ikke skal bruges til enten kamp eller proviant. På den måde kan flest muligt af os være kampklare, og færrest muligt besværet af trosset. I ved jo nok, at de besejredes ejendele skifter hænder; men hvis vi vinder, så kan vi også betragte fjenden som vores trækdyr.

29 Endnu har jeg noget meget vigtigt at sige. I kan jo se, at fjenden ikke vovede et åbent angreb, før de havde fået fat på vores strateger. Så længe officererne havde kommandoen, og vi andre adlød, regnede de nemlig med, at vi

---

² Xenophon refererer til Odysseus' mænd, der spiser lotus og bliver sløve (*Od.* 9.90ff.).

var dem overlegne i åben kamp. Men de regnede med, at hvis de fik fat i vore officerer, ville vi gå til grunde i almindeligt anarki og mangel på disciplin. 30 Derfor må de nyvalgte officerer gøre sig endnu mere umage end de tidligere, og de menige må være endnu mere disciplinerede og lydige overfor befalingsmændene end tidligere. 31 I skal også vedtage, at enhver tilstedeværende altid skal hjælpe en officer med at straffe lydighedsnægtelse. For på den måde vil fjenden virkelig have forregnet sig. Allerede i dag vil de nemlig i stedet for bare én se ti tusinde Klearchos'er, der ikke tolererer fejhed hos nogen som helst. 32 Men jeg må nok hellere til at holde inde, for det varer sikkert ikke længe, inden fjenden er her. Så hvis I synes om forslagene, skal vi få dem vedtaget i en fart, så vi kan begynde at føre dem ud i livet. Men hvis nogen har en bedre idé end min - og det gælder også jer menige - så sig frem. Det gælder jo vores alle sammens frelse.“

33 Derpå sagde Cheirisophos:

“Ja, hvis der mangler noget ud over det, Xenophon har nævnt, så kan vi tage os af det om lidt. Lige nu synes jeg, vi skal vedtage hans forslag som det bedst mulige. De, som er enige, ræk hånden op.”

Alle rakte hånden op. 34*** Xenophon rejste sig og talte endnu en gang:

“Soldater, hør engang, hvad jeg mere har at foreslå. Vi er selvfølgelig nødt til at gå i den retning, hvor der er forsyninger at få, og jeg har hørt, at der er nogle ganske udmærkede landsbyer mindre end tre en halv kilometer herfra. 35 Det skulle imidlertid ikke undre mig, om fjenden følger efter os, når vi drager herfra, fuldstændig som feje hunde, der følger efter folk og bider dem i haserne, hvis de kan slippe afsted med det, men stikker af, hvis man gør front imod dem. 36 Derfor er det nok sikrest at formere hæren i åben karré på marchen, så trosset kan gå i relativ sikkerhed. Og hvis vi allerede nu fandt ud af, hvem der skal føre an i karréen og ordne sagerne dér, og hvem der skal stå for flankerne og for bagtroppen, så slipper vi for at skulle til at finde ud af det, når vi er under angreb; vi kan uden videre bruge vores plan.

37 Men hvis nogen nu har en bedre idé, så vedtager vi den. Ellers kunne Cheirisophos føre an; han er jo også spartaner. Flankerne kunne de to ældste strateger tage sig af, og Timasion og jeg, der jo er de yngste, kunne foreløbig tage os af bagtroppen. 38 Senere hen kan vi så diskutere, hvad der er bedst ud fra de erfaringer, vi får, men hvis nogen har en bedre idé nu, så sig frem.”

39*** Da ingen havde noget at indvende, sagde han: “Ræk hånden op, I som er enige.”

Det blev vedtaget. Xenophon fortsatte: “Så er det nu, vi går hver til sit og gør, som vi har aftalt. Den, der vil gense sine kære, må vise sig som en tapper mand - det er den eneste chance, vi har. Den, der vil leve, må sætte kræfterne ind på at sejre - for det er sejrherrens ret at slå ihjel, og taberens lod at dø. Og hvis man vil have bytte, må man sætte kræfterne ind på at vinde kampen - for det er sejrherrens ret både at beholde sine ejendele og samle taberens op.”

III.3 1 Efter disse forhandlinger skiltes de og stak ild på vogne og telte. Resten af trosset blev fordelt imellem dem efter behov, og det, der var overflødigt, smed de på bålet. Derpå gik de i gang med at lave morgenmad. Bedst som de var i gang med det, dukkede Mithradates op med omkring tredive ryttere, og da han havde fået strategerne indenfor hørevidde, sagde han:

2 “Grækere! Som I ved, var også jeg loyal overfor Kyros, og jeg er stadig på jeres side. Men min situation her er virkelig foruroligende: hvis jeg nu vidste

med sikkerhed, at I var i gang med at overveje en måde at redde jer ud på, ville jeg slutte mig til jer med hele mit følge. Så tag og sig mig, hvad I har i sinde, for jeg er jeres ven og på jeres side, og jeg vil gerne følges med jer på marchen.”

3 Strategerne overvejede forslaget og blev enige om at svare følgende, med Cheirisophos som talsmand:

“Hvis ellers man lader os drage hjemad, har vi tænkt os at rejse igennem landet og at anrette så lidt skade undervejs som muligt. Men hvis man prøver at spærre os vejen, vil vi slå os igennem af al magt.”

4 Så forsøgte Mithradates at belære dem om umuligheden af at slippe bort uden storkongens samtykke. Da gik det op for dem, at han spillede dobbeltspil, og der var faktisk en af Tissaphernes' slægtninge med ham for at sikre, at han forblev tro mod storkongen. 5 Herefter besluttede strategerne, at det nok var det bedste at forbyde kommunikation med fjenden, så længe man var på hans territorium. Fjenden prøvede nemlig gennem udsendinge at nedbryde soldaternes moral, og det lykkedes dem faktisk i et enkelt tilfælde: arkaderen Nikarchos deserterede i ly af natten med omkring tyve mand.³

6 Dernæst spiste de deres morgenmad og begav sig på vej. Da de havde krydset Zapatas-floden, marcherede de afsted med trækdyrene og trosset i midten af karréen. De var ikke kommet langt, før Mithradates viste sig igen med omtrent 200 ryttere og 400 bueskytter og slyngekastere, som var letbevæbnede og meget hurtige. 7 De nærmede sig grækerne, som om de stadig var venner, men da de var kommet tæt på, begyndte fjendens bueskytter uden varsel at skyde, nogle fra hesteryg og andre til fods, samtidig med at deres slyngekastere gav sig til at slynge sten, og en del grækere blev ramt. Det gik hårdt ud over den græske bagtrop, og de kunne ikke give igen, for de kretiske bueskytter havde kortere rækkevidde end de persiske, og samtidig var de på grund af deres lette udrustning blevet lukket inde mellem hoplitterne. Spydkasternes rækkevidde var ligeledes for kort til, at slyngekasterne blev ramt.

8 Så fik Xenophon den idé, at man burde gøre et udfald, og det gjorde han så med de hoplitter og peltaster, som han rådede over i bagtroppen. De fik imidlertid ikke fat i en eneste fjende, 9 eftersom grækerne ikke havde ryttere til deres rådighed, og med deres begrænsede aktionsradius kunne infanteriet ikke nå fjendens, der kunne begynde deres retræte i sikker afstand: grækerne kunne nemlig ikke fjerne sig for langt fra den øvrige hær under udfaldet. 10 Selv under flugten kunne barbarernes ryttere ramme grækerne ved at skyde bagud fra hesteryg, og hvergang grækerne havde forfulgt dem et stykke, måtte de trække sig tilbage lige så langt tilbage igen under stadig kamp. 11 Derfor tilbagelagde de kun fire en halv kilometer den dag, men nåede dog landsbyerne ved solnedgang.

Her bredte modløsheden sig igen, og Cheirisophos og de ældre strateger var vrede på Xenophon, fordi han havde foretaget et udfald og brudt slagordenen; han havde risikeret sit eget liv og alligevel ikke kunnet skade fjenden det mindste. 12 Xenophon hørte dem til ende og sagde, at de havde ret til være vrede, og det viste resultatet jo iøvrigt også.

“Men jeg var nødt til det, fordi jeg kunne se, at vi led tab ved bare at blive stående, uden at kunne slå igen. 13 Hvad angår selve udfaldet, så har I

---

³ At det netop er Nikarchos, der deserterer, er forståeligt nok: det var ham, der slap væk fra massakren ved Tissaphernes' telt og bragte grækerne nyheden 'med sine tarme i hænderne' (2.5.33). Det er i sig selv et mirakel, at Nikarchos stadig er i live på dette tidspunkt, og han ville ikke have en chance for at overleve marchen.

fuldstændig ret: vi kunne ikke af den grund tilføje fjenden yderligere skade, og det var en helt igennem forfærdelig retræte. 14 Så lad os da være guderne taknemmelige for, at fjenden kun gik til angreb med så få og ikke med mange flere; nu har de ikke anrettet så stor skade, men har til gengæld vist os vores mangler. 15 Fjendens bueskytter kan i øjeblikket nå længere end vores kretiske bueskytter, og deres slyngekastere længere end vores spydkastere. Og når vi gør udfald imod dem, kan vi jo ikke fjerne os for langt fra den øvrige hær, og inden for dette begrænsede stykke kan selv den hurtigste infanterist ikke indhente en anden, når denne anden har et forspring, der svarer til et bueskud.

16 Hvis vi nu skal forhindre dem i at skade os under marchen, må vi hurtigst muligt have fat i både slyngekastere og rytteri. Jeg ved, at der er nogle rhodiere i hæren, og man siger jo, at de fleste af dem har forstand på slynger. Desuden rækker deres skyts dobbelt så langt som de persiske slyngers. 17 For perserne bruger sten på størrelse med en knyttet hånd, der derfor ikke rækker så langt, mens vores rhodiere også kan bruge blykugler. 18 Hvis vi nu prøver at finde ud af, hvem af dem der har slynger med, og betaler for dem, og også aflønner dem, der vil flette nye, og desuden finder på en eller anden belønning til den, der melder sig frivilligt⁴ til dette korps, så kan vi sikkert få ret meget nytte af dem.

19 Jeg har også lagt mærke til, at vi har heste i hæren, nogle er såmænd mine egne, andre har tilhørt Klearchos, og der er også temmelig mange, der er krigsbytte og nu bliver brugt i trosset. Så hvis vi vælger dem ud og erstatter så mange som muligt af dem med trækdyr og gør dem klar til krigstjeneste, vil de nok også kunne genere perserne noget på flugten.“

Det blev også vedtaget, 20*** og i løbet af natten blev der dannet et korps på omkring 200 slyngekastere, og næste dag mønstrede de omkring 50 heste og ryttere, som man skaffede panser af læder eller bronze til. Lykios fra Athen, Polystratos' søn, blev indsat som hipparch.

III.4 1 De blev i landsbyerne hele den dag, men næste morgen stod de ret tidligt op og marcherede videre. De var nemlig nødt til at gå igennem en kløft, hvor der løb en flod, og de var bange for at blive angrebet under overgangen. 2 Da de var kommet over, dukkede Mithradates op igen med 1.000 ryttere og omtrent 4.000 bueskytter og slyngekastere. Det var det antal, han havde bedt Tissaphernes om og fået mod løfte om at udlevere grækerne til ham, hvis han kunne tage dem levende. Han havde mistet al respekt for dem, fordi han og hans lille styrke i den sidste træfning selv var sluppet helt uskadt og oven i købet - mente han - havde anrettet stor skade. 3 Da grækerne så var kommet over og var nået mindst halvanden kilometer væk, satte Mithradates også over med hele sin styrke. Der var givet ordrer om, hvilke peltaster og hoplitter, der skulle gøre udfald; og man havde meddelt rytterne, at de roligt kunne angribe, eftersom en større styrke ville støtte dem. 4 Da Mithradates havde fået kontakt med dem og netop var kommet inden for skudvidde af buer og slynger, blæste grækerne "til angreb". De infanterister, der havde fået ordrer til det, stormede omgående frem, og rytterne drev på deres heste. Fjenden holdt ikke stand, men gav sig til at flygte hen imod kløften. 5 Under forfølgelsen mistede barbarerne mange infanterister og ryttere, og omkring 80 blev taget levende i selve kløften. Men ligene lemlæstede de

---

⁴ Vi læser her τῶ σφενδονᾶν ἐν τῶ τεταγμένῳ ἐθέλοντι efter Marchant, idet Hudes tekst på dette sted ikke giver mening.

græske soldater på eget initiativ for virkelig at jage fjenden en alvorlig skræk i livet. 6 Efter dette nederlag trak fjenden sig tilbage, og grækerne kunne marchere uden at blive generet resten af dagen og nåede Tigris.

7 Her lå der en stor, forladt by ved navn Larisa, som i gamle dage var beboet af mederne. Bymuren var syv en halv meter bred, 30 meter høj, med en omkreds på to parasanger og var bygget af brændt tegl oven på et stenfundament, der var seks meter højt. På det tidspunkt, hvor perserne var ved at vriste magten fra mederne, havde 8 perserkongen belejret byen, men været fuldstændig ude af stand til at indtage den på denne måde. En sky var imidlertid gået for solen og havde skjult den, så indbyggerne havde forladt byen, og sådan faldt den. 9 Nær ved byen lå en stenpyramide, som målte 30 meter i bredden og 60 i højden, og her havde mange barbarer fra de omkringliggende landsbyer søgt tilflugt.

10 Herfra marcherede grækerne en dagsrejse på seks parasanger og kom til en stor fæstning, som lå i nærheden af en by ved navn Mespila, som mederne engang havde boet i. Den havde et fundament af poleret poros-sten, som målte 15 meter i bredden og 15 i højden, 11 og oven på det var der bygget en mur af brændt tegl 15 meter bred og 30 meter høj med en omkreds på seks parasanger. Det fortælles, at dronning Medeia søgte tilflugt der, da mederne havde mistet herredømmet til perserne. 12 Perserkongen kunne imidlertid ikke indtage den hverken ved storm eller belejring, men Zeus tordnede og slog indbyggerne med rædsel, og sådan faldt den.

13 Derfra marcherede de en dagsrejse på fire parasanger. I løbet af den viste Tissaphernes sig med sine egne ryttere, storkongens svigersøn Orontas' tropper, de barbarer, som Kyros oprindeligt havde med sig på felttoget, de tropper, som storkongens bror var kommet ham til hjælp med og desuden alle dem, som storkongen havde givet ham kommando over, så hæren virkede enormt stor. 14 Da han kom tættere på, anbragte han nogle af sine delinger bag grækerne; andre førte han op langs flankerne, men vovede dog ikke at gå til angreb og ville ikke lade det komme til et afgørende slag. Han gav i stedet ordre til beskydning med pile og slynger. 15 Men da så rhodierne og bueskytterne,⁵ som var opstillet med mellemrum foran de græske rækker, begyndte at give igen, og hvert eneste projektil ramte en fjende (for man kunne ikke have ramt ved siden af, om man så havde prøvet), trak Tissaphernes sig meget hurtigt uden for skudvidde sammen med de andre delinger. 16 Resten af dagen marcherede grækerne med fjenden efter sig, og barbarerne var ikke længere i stand til at skade dem på afstand, for rhodierne kunne slynge deres projektiler længere end persernes slyngekastere, og endda længere end de fleste af deres bueskytter.⁶ 17 De persiske buer er også lange, og alle de pile, de fik fat i, var derfor til nytte for kreterne: de kunne hele tiden bruge fjendens skyts, og de øvede sig i at skyde med dem ved at sende dem højt op i luften. I landsbyerne fandt man desuden en mængde sener og noget bly, som kunne bruges til slyngerne. 18 Da grækerne slog lejr ved nogle landsbyer, de stødte på, trak barbarerne sig tilbage som denne dags tabere.

Den næste dag blev grækerne på stedet og provianterede, eftersom der var rigelige mængder af korn i landsbyerne, men næste dag igen begyndte de at

---

⁵ Hudes tekst har her 'de skythiske bueskytter', hvad der ikke er sandsynligt. Skythere nævnes ingen andre steder i værket, og de eneste bueskytter, der er tale om, er kretere. Ordet "skythere" er formentlig en interpolation (Lendle p. 178).

⁶ Vi supplerer *πλείστων*, selvom Hudes tekst udelader det. Uden dette ord bliver sætningen meningsløs. Madvigs konjektur strider imod 3.3.7.

marchere over sletten under stadig beskydning af Tissaphernes, der fulgte efter dem. 19 Her kom grækerne så til den erkendelse, at en ligesidet karré er en dårlig marchorden, når man bliver forfulgt. Det kan nemlig ikke undgås, at nogle hoplitter bliver presset ud af de bageste geledder, hvergang de yderste kolonner i karréen bliver mast sammen; enten fordi vejen snævrer ind, eller fordi man går i bjerge eller skal passere en bro. Resultatet bliver en elendig marchorden, dels fordi de bliver klemmt, dels fordi der opstår forvirring, 20 og når hæren er i en sådan uorden, fungerer den ikke ordentligt. Og igen, når de yderste kolonner påny trækker udefter, kan det ikke undgås, at de, som før blev presset ud, spredes for alle vinde, og der opstår et mellemrum imellem yderkolonnerne. De, som det går ud over, mister så modet, fordi fjenden jo er lige bagved dem. Og hvergang man skal over en bro eller en lignende forhindring, får alle travlt med at komme først over, så de bliver et let mål for fjenden.

21*** Da strategerne havde indset dette, opstillede de seks locher på hver hundrede mand, og de udpegede nogle til lochager for dem, andre til pentekonterer og atter andre til enomotarcher. Under marchen kunne disse lochager så holde lidt igen, når fløjene blev presset sammen, for ikke at komme i karambolage med dem, og bagefter førte de soldaterne frem igen, fri af de to fløje.⁷ 22 Og hvergang karréens flanker gled fra hinanden, fyldte de mellemrummet op: hvis det ikke var så bredt, gjorde de det i geledder på hver en loche, hvis det var bredere, på en pentekostys, og, hvis det var meget bredt, på en enomotia, således at der aldrig var noget mellemrum. 23 Heller ikke hvis de skulle passere et eller andet, som for eksempel en bro, opstod der forvirring: locherne gik over i ro og orden. Og hvis der var brug for støtte noget sted i phalanxen, kunne de også komme til hjælp.

På denne måde marcherede de fire dagsrejser, 24 men undervejs på den femte fik de øje på et palads med en masse landsbyer omkring. Vejen derhen gik over nogle høje bakkedrag, som var udløbere af det bjerg, en af landsbyerne lå under. Grækerne blev naturligvis glade for at se bakkerne, da deres fjender jo var til hest, 25 men da de var marcheret over sletten og op ad den første bakke og var på vej ned igen for at komme op på den næste, dukkede barbarerne pludselig op og begyndte at beskyde dem deroppefra. De blev under piskeslag tvunget til at bruge deres buer, slynger og kastespyd, 26*** og det lykkedes dem at ramme en hel del grækere, og de fik overtaget over grækernes lette infanteri og tvang dem inden for karréen. Derfor var hverken bueskytter eller slyngekastere til nogen nytte hele den dag, fordi de stod inde i trosset. 27 Når de plagede grækere forsøgte at gøre udfald, nåede de kun med besvær op på bakketoppen i deres tunge hoplitudrustning, hvorimod fjenden hurtigt kunne stikke af; 28 men når grækerne så trak sig tilbage til den øvrige hær, var det dem, det gik ud over. På den næste bakke skete der det samme, og de besluttede ikke at lade soldaterne fortsætte fra den tredie bakketop, før man havde ført nogle peltaster ud fra karréens højre flanke og op på bjerget. 29 Da peltasterne var nået op over forfølgerne, holdt fjenden op med at prøve på at angribe grækerne, når de kom ned fra toppen, af frygt for at blive afskåret og omgivet af fjender på begge sider. 30 Ved at marchere sådan resten af dagen - nogle ad vejen over bakkerne, mens

---

⁷ Dette sted behøver naturligvis en grundig forklaring. Imidlertid er Xenophon her så ordknap, at meningen er vanskelig at forstå. I den endelige udgave vil vi beskæftige os mere indgående med den præcise formation.

andre fulgte med langs bjerget - nåede de frem til landsbyerne. Her blev der udpeget otte samaritter, da der var mange sårede.

31 Her blev de tre dage, både for de såredes skyld, og fordi de samtidig fik fat på en masse proviant: hvedemel, vin og en masse byg, der var dynget sammen til hestefoder. Meningen var, at det var til satrapen over området. 32 På den fjerde dag gik de ned mod sletten igen, men da Tissaphernes og hans styrke fik kontakt med dem, lærte de snart nødvendigheden af at slå lejr, så snart de så en landsby, i stedet for at marchere videre under henholdende kamp. Der var nemlig mange, der var ukampdygtige, både de sårede selv, dem der bar dem, og dem, der havde overtaget disse bæres våben. 33 Men når de havde slået lejr, og fjenden så forsøgte at angribe dem ved at nærme sig landsbyerne under stadig skydning, var grækerne dem langt overlegne: der var jo stor forskel på at forsvare en fast stilling mod angribere og at bekæmpe fjendtlige angreb under marchen. 34 Da det blev eftermiddag, var det på tide for fjenden at trække sig tilbage; de slog nemlig aldrig lejr tættere end 10 kilometer på grækerne af frygt for at blive angrebet af dem om natten.

35 En persisk hær er fuldstændig håbløs om natten, for deres heste er tøjret og har for det meste også fået forbenene bundet sammen, for at de ikke skal løbe væk, hvis de kommer løs. Hvis der derfor opstår uro, skal hesten først sadles og have seletøj på, og den persiske rytter må først iføre sig sit panser, før han kan stige op på hesten, hvad der jo alt sammen er vanskeligt at gøre om natten, og når der er uro. Derfor slog de lejr et stykke fra grækerne.

36 Så da grækerne bemærkede, at de ville til at drage bort og også blev beordret til det, blev der i fjendens påhør givet ordre til grækerne om at pakke deres ting sammen. Da fjenden hørte det, udskød de deres afmarch en tid endnu, men gik dog deres vej, da det blev sent, for de havde ikke lyst til at marchere og slå lejr ved nattetide. 37 Da grækerne var sikre på, at de faktisk var på vej væk, brød de selv op og gav sig på vej, og de tilbagelagde hele ti en halv kilometer. Den næste dag var der kommet så langt imellem dem, at de ikke så noget til fjenden hverken den dag eller den næste igen, men den fjerde dag havde barbarerne overhalet dem i løbet af natten, og nu besatte de et højtliggende sted, som grækerne var nødt til at passere, et højedrag, hvorfra vejen førte ned på sletten.

38 Da Cheirisophos så, at højedraget allerede var taget, kaldte han Xenophon til sig nede fra bagtroppen og bad ham tage sine peltaster med og komme frem foran. 39 Men Xenophon tog ikke peltasterne med sig, da han kunne se Tissaphernes med hele sin hær. I stedet red han selv frem og spurgte:

“Hvad kalder du på mig for?”

“Det kan du da se,” svarede Cheirisophos. “Fordi bakken oven over passet allerede er besat, og vi kan ikke komme forbi, medmindre vi får slået de folk dér væk. 40 Men hvorfor tog du nu ikke peltasterne med?” Xenophon svarede, at han ikke syntes, det var sikkert at efterlade bagtroppen ubeskyttet, når fjenden var i sigte, 41 “men nu er det vist på tide at drøfte, hvordan nogen får drevet de fyre dér væk fra bakken.”

Så var det, at Xenophon så, at bjergtoppen var lige over fjendens styrke, og derfra var der en vej lige ned til det sted, hvor de opholdt sig. Han sagde:

“Jeg tror det bedste, vi kan gøre, er at komme op på den top så hurtigt som muligt, Cheirisophos. For hvis vi får besat den, vil de, der bevogter vejen, ikke kunne holde stand. Men hvis du vil, så bliv bare ved hæren, jeg vil gerne tage afsted; og hvis du til gengæld har lyst til at komme op på bjerget, så bliver jeg her.”

42 "Jamen, du må da selv vælge, hvilken af delene du vil", sagde Cheirisophos.

Xenophon valgte at tage afsted med den bemærkning, at han var den yngste. Han bad Cheirisophos give ham nogle mænd fra fortroppen med, 43 da det ville tage for lang tid at hente dem fra bagtroppen. Cheirisophos gav ham så nogle peltaster fra fortroppen, nemlig dem fra midten af karréen, og han beordrede også 300 hoplitter af de særligt udvalgte fra karréens fortrop, som han selv rådede over, til at følge med ham. 44 Derpå begav de sig på vej så hurtigt, det lod sig gøre.

Da fjenden oppe på bakken bemærkede, at de var på vej mod toppen, sprang de straks selv op og begyndte at løbe om kap med grækerne derop. 45 Så blev der en råben og skrigen fra den græske hær, som heppede på deres kammerater, og en tilsvarende larm fra Tissaphernes' soldater, som heppede på deres. 46 Xenophon red ved siden af og prøvede at opmuntre sine mænd:

"Folkens, forestil jer nu, at det er Grækenland, I løber for, for jeres koner og børn! Anstreng jer nu lidt, så kan vi gå resten af turen i ro og fred!"

47 Men hoplitten Soteridas - fra Sikyon - svarede: "Det er ikke fair, Xenophon! Du sidder på din hest, mens jeg er ved at dø af at slæbe på det her skjold!"

48 Da Xenophon hørte det, sprang han af hesten og skubbede Soteridas ud af geledet; han tog hans skjold fra ham og løb så hurtigt, han kunne, men da han jo havde et panser på af den tunge ryttertype, var det meget drøjt for ham. Han opmuntrede de forreste til at mase på, og de bageste, som havde svært ved at følge med, til at slutte op; 49 og de andre soldater slog Soteridas, de skældte ham hæder og ære fra og kastede sten efter ham, indtil de fik presset ham til at tage sit skjold igen og fortsætte. Xenophon steg op og førte an til hest, så længe terrænet tillod det, men da det blev umuligt at ride, lod han hest være hest og asede fremad til fods. Og det lykkedes dem at komme op på toppen før fjenden.

III.5 1 Da nu grækerne havde erobret højdedraget, vendte barbarerne om og flygtede i alle retninger. Tissaphernes og Ariaios svingede af og førte deres hær i en anden retning, mens Cheirisophos førte den græske hær ned over sletten og slog lejr i en landsby, hvor der fandtes alle mulige gode ting (sletten lå ved Tigris, og der var mange andre landsbyer i området, der ligeledes var fulde af gode ting). 2 Det var henimod aften, da fjenden pludselig dukkede op og dræbte nogle af de grækere, der var gået ud på sletten i spredte grupper for at plyndre. Og faktisk havde de også taget en masse kvæg, som perserne var ved at bringe over på den anden side af floden. 3 Herefter begyndte Tissaphernes og hans følge at sætte ild til landsbyerne, og nogle af grækerne tabte fuldstændig modet ved tanken om, at de ikke kunne få forsyninger noget sted, hvis fjenden brændte landsbyerne. 4 Cheirisophos havde anført en undsætningsstyrke og var netop kommet tilbage, da Xenophon kom ned fra højdedraget og mødte dem. Xenophon red op langs delingerne, mens han talte til dem:

5 "Kan I se, soldater, hvordan fjenden selv indrømmer, at landet tilhører os? Da våbenhvilen blev indgået, gjorde de, hvad de kunne for at sørge for, at vi ikke brændte storkongens land af, men nu gør de det selv, som om det ikke er hans. Og skulle de efterlade forsyninger til sig selv et eller andet sted, vil de snart få vores hær at se dér. 6 Men ved du hvad, Cheirisophos! Jeg synes egentlig, vi bør forsvare landet mod dem, der brænder det af; det er jo så godt som vores."

Hertil svarede Cheirisophos:

“Nej, det synes jeg nu ikke. Lad os hellere selv deltage i afbrændingen; så vil de stoppe så meget desto hurtigere.”

7 Grækerne gik herefter tilbage til deres kvarterer, og mens soldaterne var optaget af forsyninger, samledes officererne, for situationen var yderst vanskelig: på den ene side lå nogle umådelig høje bjerge, og på den anden side lå floden, der var så dyb, at man ikke engang med spydene kunne måle dens dybde. 8 Mens officererne i denne vanskelige situation ikke vidste, hvad de skulle gøre, trådte en rhodier frem og sagde:

“Mine herrer! Hvis I vil give mig, hvad jeg skal bruge, og betale mig én talent som belønning, skal jeg skaffe jer over floden i grupper af 4.000 hoplitter ad gangen.”

9 De spurgte ham da, hvad han havde brug for, og han fortsatte:

“Jeg skal bruge 2.000 dyreskind, og jeg kan jo se, at her er mange får, geder, okser og æsler, der kan sikre en let overgang, hvis blot vi flår dem og fylder skindet med luft. 10 Jeg skal også bruge det seletøj, I lægger på trækdyrene. Med det vil jeg først binde de oppustede skind sammen. Så vil jeg hænge sten under skindene og sænke dem ned i vandet, som ankere, og når jeg har fået lagt skindene tværs over floden og bundet dem fast på begge sider, dækker jeg dem med træ og jord. 11 I skal ikke være nervøse for, at de ikke kan bære jer, for hvert skind kan bære to mand, og træet og jorden vil forhindre jer i at glide.”

12 Strategerne lyttede til forslaget, men mente dog, at idéen var umulig at gennemføre, hvor interessant den end var. Fjenden havde nemlig mange ryttere på den modsatte bred til at holde grækerne fra at krydse floden, og de ville med det samme forhindre selv de indledende græske manøvrer.

13 I løbet af den næste dag trak grækerne sig så tilbage til de landsbyer, der ikke var blevet brændt. De satte ild til den landsby, de havde begyndt tilbagetrækningen fra, så fjenden holdt sig på afstand og nøjedes med at se til. De så ud til at vente i spænding på at se, hvilken vej grækerne ville gå, og hvad de havde i sinde. 14 Da de var kommet tilbage, var soldaterne optaget af forsyninger, mens officererne igen samledes. Her førte de nogle fanger frem og udspurgte dem nøje om terrænet i hver retning. 15 Fangerne svarede, at vejen mod syd, hvor de jo kom fra, førte til Babylon og Medien, og den mod øst førte til Susa og Ekbatana, hvor det hed sig, at storkongen opholdt sig om foråret og om sommeren. Hvis man krydsede floden og gik mod vest, ville man have retning mod Lydien og Ionien, mens vejen over bjergene mod nord førte til karduchernes land; 16 fangerne hævdede, at karducherne boede oppe i bjergene og var et meget krigerisk folk, der ikke engang adlød storkongen. Han havde engang sendt en hær på 120.000 mand imod dem, men terrænet var for vanskeligt, og ikke en eneste af disse var vendt tilbage. Det skete dog nogle gange, at karducherne sluttede fred med den satrap, der herskede over sletten, og så var der efterfølgende kontakt mellem dem og slettefolkene.

17 Da strategerne havde hørt dette, udvalgte de vejvisere, så de havde førere lige meget hvilken vej de ville gå, men de afslørede ikke deres planer. De besluttede imidlertid at falde ind i karduchernes land, for når de var kommet igennem det, hævdede fangerne, at de ville nå til Armenien, et stort og rigt område styret af Orontas. De påstod også, at det var let at rejse igennem, lige meget i hvilken retning grækerne ønskede at marchere.

18 Officererne ofrede nu til guderne for at kunne begynde marchen, så snart de mente, at tiden var inde. De frygtede nemlig at finde vejen over bjergene besat

og gav ordre til, at alle skulle pakke deres ting lige efter middagen og dernæst hvile; så snart der blev givet signal, skulle de følge med.